AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de
افغان جرمن آنلاین

مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

سلطان جان کلیوال

۲۰۲۰/۰۲/۱۸

د حمزه بابا د شاعری دری اساسی اړخونه

د حمزه شینواری ۲۶ ام تلین

د پښتو د غزل بابا امیر حمزه خان شینواری، نه یواځي د پښتو ادب په تاریخی دنیا کی، بلکی د شلمې پیړی په ادبي نړی کی هغه ستر او تل پاتی نوم دی چی د زمانو د ادبیاتو تاریخ به یی تل تر تله په لوی عظمت سره په یاد کی وساتی .
خمزه شینواری د ادبی دنیا په تاریخ کی یواځنی نوم دی چی په ژوند کی ورته د وخت د ادیبانو او شاعرانو له خوا د پښتو د غزل د پلار او د غزل د بابا لقب ور په برخه شویدی .
هغه پښتو غزل د نورو ژبو د غزلیزی شاعری له دودیز او روایاتی ډګر سره د انډول کولو نه ور اخوا د پښتونولی په ډګر کی هم لکه د لمر او سپوږمی په خیر وځلاوه. هغه د پښتو په غزل کی هم د غزل ښکلا اورنګینی وساتله او هم یی د پښتنی اخلاقو لوړ ارزښتونه داسی په ښکلی ښه پکی ور ځای کړل، چی د پښتو غزل ته یی نوې ښکلا، نوی وجود او نوې جامه ور په تن کړله. همدا وجهه وه چی نه یواځی د پشتو ادبیاتو پیژندونکی، پوهان ،عالمان او منتقدین په دی قانع شویدی چی امیرحمزه بابا غزل پښتون کړیدی بلکی ، د پښتو ژبی د ادبیاتو خارجی پوهان لکه جرمنیان،روسان د اردو ،هندی او دری فارسی ژبو ماهرانو او استادانو هم داخبره منلی ده چی «حمزه هغه غزل بول شاعر دی چی چی د پښتو په غزل کی یی د پښتونولۍ ټول ښایستونه، ښکلاوی او نور لوړصفات په ډیره ماهرانه او استادانه ښه ور اچولی او د پښتوغزل ته یی ځانګړی ښکلا او تکمیلی ښه ورکړیده» (استاد عبدالاحمد جاوید د کابل پو هنتون استاد)
حمزه شینواری د خیبر په تاریخی دره کی زیږیدلی دی. ډاکټر راج ولیشاه خټک صاحب وایی «که پخوا دخیبر دره د عسکری او سوق الجیشی اهمیت په وجه د شهرت لرونکی وه نو اوس به عسکری ذهنیت لرونکی سیاح هم دی ته مجبوریږی چی و وایی د د حمزه خیبر دی ».
د حمزه بابا په غزلیزه شاعری کی دری اساسی عناصر سره را یوځای کیږی او لکه د یوه طلای مثلث یا ګولډن ټراینګل په څیرځان را ځرګندوی، دادری عناصر عبارت دی له :

۱ـ تصوف

۲ ـ قامی احساس

۳ ـ فن او هنریت

د حمزه لومړنی شاعری په ګُل کی تصوفی شاعری ده په دی شاعرۍ کی د ده دپیر سیدعبدالستار شاه صاحب چی د دوی کورنې مرشد و ښکاره تاثیر موجود و چی دوی به ورته پاچا جان صاحب وایه .
د حمزه شاعری د همدی پیر سره د خلوص نه را شروع شوه، دا طریقه د تصوف طریقه وه، چی د تصوف د جمال دا طریقه تر آخره پوری د حمزه د غزلیزی شاعری بنیادی مضمون پاتی شویدی .
د حمزه بابا د شاعری دا برخه د شعری جوړښت له مخی د ستر صوفی شاعر رحمان بابا د شاعری تر تاثیر لاندی ده . که څه هم د تصوف، پاکیزه ګي او وحدت الوجود د فلسفی دسپیڅلو خیالاتو اظهار او بیان پکی د رحمان بابا د شعر په څیر ډیر نه لیدلکیږی، خو د صوفیانه افکارو د اظهار د پاره ورته د رحمان بابا شخصیت او افکارو ضرور یو لوی اثر ورکړیدی. وګوری د هغه د صوفیانه کلام یو څو نمونی :

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

ما تپوس د زړه چاودون ورځنی وکړو
په خاموشه خندا سر راته ګلفام شو

اوس په خاورو بادولو کی مزه ده
که هرڅو د عشق منزل راته یو ګام شو

یا داچی:

په صحبت د ښکلی یارکی لا د عشق مرض تباه کړم
مالی زیړ زبیښلی تل وی که دیره وی په ګلشن کی

او یا :

لکه زه سوی سکاره شوم مخ د یار خو داسی نه وو
چی اوربل کاندی په څمکه نو بهار خو داسی نه وو

تردی شاعرانه دور وروسته، د حمزه د شاعری لمنه هم د هنریت او هم د مضمون له پلوه پراخه شوه او حمزه بابا ته د خپل قوم د پیژندنی احساس پیدا شو او د غزل سفریی په ډیری زړورتیا سره په همدی لاری پیل کړ. حمزه بابا پوهیده چی د پښتنی اصولو سره د ژوند کولو ستر لار ښود استاد تر ده مخکی لوی خوشحالخان ختک تیر شویدی. د خوشحال بابا له مطالعی وروسته د ده په شاعری کی د پښتنی ټولنی د دودونو اظهار او د قامی مینی ژور احساس را ځای کیدل، د تصوف نه پس بل بنیادی عنصر دی چی د حمزه بابا د غزل اډانه پری ولاړه ده او په حقیقت کی ، دغه احساس د ده د غزل مرکزی مضمون کرځیدلی دی .
دلته به په دی برخه کی د ده د غزلو نه یو څو نمونی بی له تشریح او تفسیر نه وړاندی کړو ترڅو په دی قانع شو چی حمزه بابا ریښتیا هم غزل پښتون کړی دی:

د هغو سترګو پښتنو خبری
ښکګه درنی وی د درنو خبری

یا:

له خپله هوډه یی بانه نه اوړی
بس خوا! یوه د پښتنو ژبه ده

ژبه مو وکړه یو د بل سره نن
خوګوری! دا مو په پښتو ژبه ده

چی یوه ژبه شی، یوه ژبه شی
بس نو همدا د میړنو ژبه ده

ډاکټر راج ولیشاه خټک صاحب د حمزه بابا د پښتنی احساس په هکله د وخت د سترو ادیبانو او شاعرانو نظریات داسی راسره شریکوی :
حبیبی صاحب وایی: « د حمزه صاحب فن او هنر په پښتو ادب کی دا امتیاز لری چی د نورو ژبو له ښیګنو پرته یی د پښتنی خصوصیات په خپل غزل کی په ښه ډول سینګار کړی دی. اوما دی په اوسنی زمانه کی د پښتو د غزل پلار بللی دی «
پوهاند ریښتین صاحب وایی: « حمزه صاحب په دی زمانه کی د پښتو د غزل استاد دی. .... د ده په غزلونو کی نوی خوند دادی چی د عشق او مینې شعرونو ته یی د پښتو او پښتون ولی رنګ ورکړی دی.»

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولی. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

استاد قیام الدین خادم وایی: « د ده د فن مهمه خواداده چی دی ادبی کنایی او استعاری د پښتونولی د کلتور او پښتنی مسلماتو څخه تکمیلوی.»
اجمل خټک صاحب لیکی: « که مونږ د حمزه په غزل څومره فخر وکړو هومره کم دی، څکه د ده غزل پیچلی نه دی بلکی په ساده پښتنی اصطلاحاتواو محاورو یی خوند ناک او عام فهم کړیدی.»
پرو فیسور پریشان خټک وایی: « د غزل بیخی پښتو کولو کار حمزه ته پاتی وو.څکه ورته امیرالمتغزلین یا د غزل پلار ویی، او بنده چی د ده غزل وایی او یایی اوری نو دا نه شی ویلی چی ګنی غزل د پښتو پیداوار نه دی. خو کله چی دی ځای ته اورسی :
ای عشقه سرکوزی د حد په هورته دی هوس ـ پښتون یم د غیرت او د پښتو سره راځه
دلته سری وینی چی حمزه په نورو ژبو کی د مودو مودو نه راغلی عشقی روایات بدل کړی او پښتانه کړیدی «.
که د پښتو ژبی د دی پورته پوهانو او لسګونو نورو نظرونه د حمزه د غزلیزی شاعری په هکله وڅیړو نو په اسانی سر وینو چی غزل ته د حمزه راوړی پښتنی کنایی ، استعاری او د ښکلا نه جوړشوی اصطلاحات نه یواځی د غزل په نازکه ملا باندی بار شوی نه دی بلکی د پښتو د غزل خوند یی لا پسی زیات کړی او پښتو غزل ته د هنریت او ادبی فن یو نوی او خوندور جوړښت ورکړیدی. او دا خبره یی حقیقت ته رسولی چی:

ستا په اننګو کی د حمزه د وینو سره دی
ته شوی د پښتو غزله ځوان زه دی بابا کړمه

هره ژبه کی شعر او شاعری تر ټولو زیات هنری او فنی ښکلا ته څکه ډیره اړتیا لری چی که په کوم شعر کی هنریت موجود نه وی بل هیڅ عنصر نشی کولی چی شعر تل پاتی کړی او د زمانی په اوړدو کی ورته حیثت ورکاندی. مونږ په پښتو ادبیاتو کی د خوشحال بابا او د هغه د لمسی کاظم خان شیدا له دوری وروسته وینو چی، د شعر هنری او علمی اړخ ورو ورو عامی اوولسی اړخ ته وراغوښتی او د حمزه تر زمانی پوری شعری هنریت له پامه لویدلی دی.که د کاظم خان شیدا شاعری ته وګورو نو د پښتو ژبی په شاعرانو کی شیدا یواځنی شاعر دی چی د هنریت اود معنی د لوړوالی شعری حیثیت یی تر دلاسه کړیدی. شیدا چی په پښتو کی د شعرفن او هنریت کوم حد ته رسیدلی دی د نورو ژبو په شاعرۍ کی کم په نظر راځی. خو که د کاظم خان شیدا د شعر ژبه او هغه اصطلاحات چی شیدا په خپله شاعرۍ کی کارولی دی وګورو دغه د پښتو فطری ژبه نه ده نو له همدی کبله د ده په شاعری باندی عام لوستونکی نه پوهیږی اونه را وروسته شاعرانو کی داسی څوک پیدا کیږی چی د شیدا شاعری تعقیب کاندی. شیدا په خپل وخت کی هم د دی خبری شکایت کړیدی چی د پښتو ژبی لمن ډیره لنډه او تنګه ده او نه شی کیدای چی د ښکلا او خیالاتو عالی صورت پکی په اساني سره انځور شی. هغه د همدی نیمګړتیا له کبله ټول فنی او شعری اصطلاحات له نورو ژبو لکه عربی، فارسی او هندی نه اخلی او د خپل شعر وجود یی پری رغوی. دا ډول شعری جوړښتونه د عوامو د پوهیدلو د ساحی نه خاجیری او همدا سبب جوړیږی چی، تقریباً عوامی شاعری د فنی او هنری شاعری ځای نیسی او په پښتو ژبه کی دا شعری رکود د څنی سیاسی ملحوظاتو لکه د سیکانو تسلط د پښتنو په سیمه او راوروسته بیا د انګریز تسلط له امله، آن د حمزه بابا تر زمانی پوری را غزیږی .
د حمزه بابا د شاعری زمانه داسی زمانه وه، چی پشتو شعر هم د خپل شخصیت او ټولنیز جوړښت د پاره د داسی فنی او هنری طاقت د لرلو محتاج و چی له همدی خاوری او له همدی ټولنی نه را زیږیدلی وی ، اوکه د نورو ژبو د شعری بهیر سره یوځای روانیږی نو باید د خپل ځانګړی پښتنی خوی او بوی سره ورګډ او روان شی. دا هغه ضرورت و چی پښتون دی نه یواځی په قامی حیثیت خپل ځان نړیوالو ته ورو پیژنی ، بلکی په علمی او فنی برخه کی دی هم د خپل حیثیت خاوند شی او ددی کار د پاره د پښتو ادب د پښتنی حیثیت او فطرت نماینده باید جوړ شی .
د تاریخ په دی حساسه موقع کی دا مقام د غزل د بابا امیر حمزه شینواری په نصیب کیږی. باید و وایوچی د حمزه بابا عصر داسی نه و چی ګوندی پکی د علمی ادبی شخصیتونو کمی وو. په دی وخت کی هم په پښتنی ټولنه کی سترتاریخی اوادبی شخصیتونه رازیږیدلی او ګڼ شمیر ادبی تخلیقات یی کړیدی. دمثال په توګه دغه اشخاص د شلمی پیرۍ د نوی پښتو ادبی انقلاب پښی ستنی وی :
استاد عبدالحی حبیبی، استاد ګل پاچا الفت، استاد قیام الدین خادم، استاد صدیق الله ریښتین، استاد عبدالرؤوف بینوا، استاد رشاد، صنوبر حسین کاکا جی،دوست محمد خان کامل مومند،قلندر مومند،سمندرخان سمندر،غنی خان غنی، عبدالخالق خلیق،نواز خټک، اجمل خټک او په لسګونونور په همدی دور کی د پښتو د ادب ستنی وی.چی ګڼ شمیر ادبی پنځونی کړیدی .
د حمزه بابا د غزل دوره د ۱۹۳۰ م کال نه را پیلیږی، دا کال د پشتون قام د سیاسی ازادی د پیل کال هم دی، او د پښتو د غزل د هنریت د انقلاب کال هم له دی کال نه را را پیل شویدی .
د حمزه د لومړی غزل مقطع داسی ده:

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راليږلو مخکې په ځیر و لولئ

اړ بـه زاهـدان په قتلولو د حمزه نه وی
ځو چې د مستي نه دا بـيان رندانه کوی

راځی چې د حمزه بابا په دی غزل کی د هنريت او فن اعجاز و ګورو او بحث ختم کړو:

ساقی رامـــی وړه تـسپـي او شـراب دواړه
چی همـدم کــړمــه ثـواب او عـــذاب دواړه

زړه می ځــار ستا له بڼونه تاو دی کم کړه
چی و نــه سوزيــږی سيخ او کــباب دواړه

پــــه ځــوانی کی يــا د يــو شه يا دبل شه
سره نــــه ښـای مستی او حــجـاب دواړه

فيصلــه د هــوا لاس وکـــړه ثـالـث شوه
سره وران وو ستـا جبـين او نقاب دواړه

يـاره قـد دي قـيـامـت شـو و حـمـزه ته
ترينه هير دی کړل حساب او کتاب دواړه

انجنير سلطان جان کليوال ليکنه او څيړنه
فبروری/۱۶/۲۰۲۰
تورنتو ـ کانادا

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاریٔ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليږلو مخکې په ځير و لولـئ